

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE**

**RETORICA ȘI STILISTICA
PREDOSLOVIILOR DIN TIPĂRITURILE ROMÂNEȘTI,
SECOLELE XVI - XVII
(TEZĂ DE DOCTORAT – REZUMAT)**

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR. ION BUZAȘI**

**DOCTORAND:
IULIANA-MARIA GALAȚĂ
(WAINBERG-DRĂGHICIU)**

**ALBA IULIA
2013**

CUPRINS

INTRODUCERE	4
I. SCURT ISTORIC AL CĂRȚII TIPĂRITE ÎN ȚĂRILE ROMÂNE ÎN SECOLELE VECHI ALE CULTURII ROMÂNE.....	8
1.1. Începuturile tipăririi cărților românești vechi.....	8
1.2. Tipărirea cărților românești în secolul al XVII-lea	20
II. CĂRTURARI ROMÂNI DE ODINIOARĂ – EDITORI AI UNOR CĂRȚI VECHI ROMÂNEȘTI, TIPĂRITE ÎN SECOLELE AL XVI-LEA ȘI AL XVII-LEA.....	51
2.1. Diaconul Coresi.....	51
2.2. Mitropolitul Simion Ștefan.....	59
2.3. Mitropolitul Varlaam al Moldovei.....	65
2.4. Mitropolitul Dosoftei.....	70
2.5. Dimitrie Cantemir	79
2.6. Antim Ivireanul	84

III. „LIMBA VECHE ȘI-NȚELEAPTĂ”, OBSERVAȚII ASUPRA LIMBII ȘI STILULUI PREDOSLOVIILOR CĂRȚILOR VECHI ROMÂNEȘTI (SECOLELE AL XVI-LEA ȘI AL XVII-LEA)	90
3.1. Stilistica și retorica. Repere teoretice.....	90
3.2. Studiul retoricii în școala românească din secolele vechi ale culturii române .	105
3.3. Limba și stilul predosloviilor unor cărți românești vechi tipărite	110
3.3.1. Predoslovii din secolul al XVI-lea	110
3.3.2. Predosloviile mitropolitului Varlaam al Moldovei	119
3.3.3. <i>Carte românească de învățătură (Pravilele împărătești)</i> (Iași, 1646).....	129
3.3.4. Predoslovii ale mitropolitului Dosoftei	132
3.3.5. <i>Noul Testament de la Bălgrad</i> (1648)	137
3.3.6. <i>Psaltirea slavonească</i> (Govora, 1637)	142
3.3.7. <i>Pravila</i> (Govora, 1640)	144
3.3.8. <i>Mystirio</i> (Târgoviște, 1651)	147
3.3.9. <i>Cheia înțelesului</i> (București, 1678)	151
3.3.10 <i>Biblia de la București</i> (1688)	155
3.3.11. Predoslovii ale fraților Șerban și Radu Greceanu.....	172
3.3.12. <i>Mineiul lunii septembrie</i> (Buzău, 1698)	185
3.3.13. Predosloviile <i>Divanului</i> lui Dimitrie Cantemir (1698).....	189
3.3.14. Predoslovii ale lui Antim Ivireanul	201
IV. MIHAI EMINESCU DESPRE VECHIUL SCRIS ROMÂNESC	216
CONCLUZII	230
BIBLIOGRAFIE	233

Cartea veche românească are pentru cultura română o importanță de necontestat. Simbol al cunoașterii, al științei, al înțelepciunii, punte de legătură între generații dar și între popoare, depozit al experiențelor umane¹, moștenire spirituală transmisă urmașilor, ca să redăm doar câteva dintre accepțiunile termenului, cartea reprezintă principalul mijloc de iluminare a maselor. În epocile vechi ale culturii române, rolul pe care l-a avut acest instrument al culturalizării a reprezentat un mare pas înainte în evoluția noastră spirituală, dar mai ales intelectuală. Mai mult, preocuparea permanentă față de carte, în special pentru cea tipărită, a celor care hotărau destinele românilor constituie dovada nivelului lor ridicat de instruire morală și intelectuală, dar și dorința de a oferi poporului român posibilitatea accederii la o treaptă mai înaltă de culturalizare, prin astfel de instrumente de „luminare”. Aceasta mai ales că, la nici cincizeci de ani de la una dintre cele mai mari descoperiri – multiplicarea mecanică a cărților de către Johannes Gutenberg – tehnica s-a răspândit rapid, alături de tipărirea cu caractere latine, apărând și cea cu caractere ebraice, arabe, glagolitice și chirilice²; astfel, în Țările Române, prima carte a fost tipărită încă din primul deceniu al secolului al XVI-lea, iar tipărirea de aici a devenit „cea de-a treia officină chirilică europeană [...] [iar] În contextul general al tiparului chirilic european, tiparul din Țara Românească se situează la loc de frunte, reflectând o anumită dezvoltare culturală, un nivel și o tradiție care merită toată atenția cercetătorului”³.

Privită în ansamblu, imaginea cărții românești tipărite impresionează atât cantitativ, cât și calitativ. Nevoia de carte, în special de carte tipărită, care se obținea relativ mai repede și prezenta o mai bună rezistență în timp, în comparație cu cartea manuscrisă, era evidentă. Dacă pentru început predominau tipărirea necesare serviciului religios, oficerii slujbelor, treptat, au apărut cărți de legislație feudală sau scrieri de apologie a religiei, privite și ca mijloc de instruire și lectură. S-a ajuns ca, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, conținutul cărților tipărite să se diversifice, evidentă fiind, în acest sens, și tendința de culturalizare a unor cercuri mai largi,

¹ Maria Ciobanu, Dorina Negriu, *Dicționar de motive și simboluri literare*, Chișinău, ASEM, 2005, p. 24.

² Demény Lajos, Lidia A. Demény, *Carte, tipar și societate la români în secolul al XVI-lea, Studii, articole, comunicări*, București, Editura Kriterion, 1986, p. 34.

³ *Ibidem*.

manifestată în toate cele trei provincii românești. Astfel, alături de cărți necesare și utile desfășurării în bune condiții a ritualului, s-au tipărit, în special de-a lungul secolului al XVII-lea, și cărți cu conținut laic, lucrări de drept canonic și de drept civil, care promovau stabilirea unor norme, reguli și legi. Evidente și sugestive în sensul evoluției societății și nevoilor diverse ale ei sunt și tipărituri ca *Gramatica slavonească* a lui Meletie Smotrițki, tipărită de Antim Ivireanul în 1697, cărți imprimate de către Ioan Zoba, precum *Cărare pre scurt* (1685) și *Bucoavna* (1699), sau *Psaltirea în versuri* a mitropolitului Dosoftei al Moldovei (1673), ori *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea* a lui Dimitrie Cantemir (1698).

Valoarea cărților vechi a fost recunoscută încă de acum două veacuri; la mijlocul secolului al XIX-lea, de exemplu, Timotei Cipariu, într-unul dintre discursurile sale, își mărturisește pasiunea pentru cartea veche românească, afirmând că „de-aș putea afla undeva vreun folio, măcar din secolul înainte de al XVI-lea, aș sta să-mi vând și cămașa ca să-l pot măcar vedea și copie”⁴, întrucât aceasta „de la întâia vedere m-a uimit și m-a încântat: atâta regularitate în formă, atâta sintaxă, atâta varietate în fraze și compuse, câtă nu ai aștepta niciodată de la oameni așa neînvățați și din timpuri așa de barbare. Și încă cu cât cărțile sunt de ani mai vechi, cu atât și aceste toate calități bune sunt în măsură mai copioase”⁵. De asemenea, la 1881, Mihai Eminescu, într-una dintre *Scrisorile* sale, se întreba retoric „la ce-am începe să-ncercăm în luptă dreaptă/ A turna în formă nouă *limba veche și-nțeleaptă*?” (*Scrisoarea II*, s.n.).

Complexitatea aspectelor din care pot fi abordate cărțile din epoca veche a culturii române ne-a determinat să ne restrângem atenția doar asupra unora dintre acestea. Astfel că în studiul de față ne-am oprit asupra limbii și stilului predosloviilor unora dintre cele mai importante cărți vechi românești tipărite în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Preluând terminologia științifică, utilizăm, la rândul nostru, termenul „predoslovie” pentru denumirea acestora, indiferent de locul unde sunt plasate în tipăriturile asupra cărora ne-am îndreptat atenția, fie că le precedă, fie că sunt plasate

⁴ Timotei Cipariu, *Scriseri literare*. Cuvânt înainte de Ion Brad. Antologie, prefață, bibliografie și note de Ion Buzași, București, Editura Fundației Naționale „Satul Românesc”, 2005, p. 211.

⁵ *Ibidem*.

la final, cu atât mai mult cu cât cărțile tipărite în primul secol al funcționării tiparului în Țările Române au, marea majoritate, astfel de texte plasate în finalul lor. Această practică nu trebuie să constituie un inconvenient în cercetarea lor alături de prefete, mai ales că din punct de vedere al conținutului și al modului de redactare sunt comparabile cu acestea. De asemenea, în cercetările de specialitate s-a ajuns la concluzia că „notele finale prezintă caracteristici asemănătoare cu ale prefetei către cititor”⁶, iar aceste „discursuri de escortă”, după cum le numește Paul Cornea⁷, „nu sunt, de fapt, decât diseminări ale predosloviei, semn că regulile codificării nu funcționau într-un total”⁸, ele datorându-se și efectului prelungit „al perceperii Textului ca o entitate care necesită mediator”⁹.

În primul capitol ne-am propus redarea unui succint istoric al cărții românești tipărite în Țările Române în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, urmărind mai ales să evidențiem importanța unora dintre cărțile considerate deosebit de valoroase pentru cultura română, atât pentru veacurile respective, cât și pentru cultura română, în general.

Capitolul al II-lea este dedicat marilor cărturari ai culturii române din cele două secole. Ne-am propus aici întocmirea de medalioane bio-bibliografice pentru cei mai prestigioși oameni de cultură ai vremii, creionarea portretelor câtorva dintre figurile importante ale culturii române din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, personalități ale vieții culturale și religioase, ale căror contribuții au influențat remarcabil cultura română, și anume: diaconul Coresi, meșterul tipograf, cărturar de seamă, priceput în arta tiparului, care a desfășurat o bogată activitate tipografică în slujba culturii în limba poporului, a instruit și tipografi, dintre care unii vor lucra apoi singuri și vor duce arta tiparului și în alte centre transilvănene; de asemenea, Coresi este și autorul majorității epilogurilor și al prefetelor tipăriturilor sale, iar datorită complexității muncii sale, a fost situat de către cercetători alături de tipografi de renume din

⁶ Mircea Vasilescu, „Iubite cetitoriule...”. *Lectură, public și comunicare în cultura română veche*, Pitești, Editura Paralela 45, 2001, p. 101.

⁷ Paul Cornea, *Introducere în teoria lecturii*, București, Minerva. Ed. a II-a, Iași, Polirom, 1998, p. 158, apud Mircea Vasilescu, „Iubite cetitoriule...”. *Lectură, public și comunicare în cultura română veche*, ediția menționată, p. 108.

⁸ Mircea Vasilescu, „Iubite cetitoriule...”. *Lectură, public și comunicare în cultura română veche*, ediția menționată, p. 109.

⁹ *Ibidem*, p. 103.

Occident, precum Estienne, Claude Garamond sau Christophe Plantin; mitropolitul Simion Ștefan, care a dovedit prin acțiunile și ideile sale un spirit larg față de cultură, fapt ce reiese și din predosloviile *Noului Testament*, unde promovează pentru prima dată ideea îmbogățirii limbii cu neologisme, pentru prima dată anticipează necesitatea unificării limbii și tot pentru prima dată promovează ideea utilizării unei limbi literare unitare, care să fie accesibilă tuturor, indiferent din ce regiune ar proveni, tot aici remarcându-se teoria circulației cuvintelor, anticipându-l astfel pe Hasdeu; mitropolitul Varlaam al Moldovei, autor de cărți omiletice și polemice, căruia i se datorează și prima lucrare originală de polemică religioasă din literatura noastră veche, *Răspunsul împotriva catehismului calvinesc* – 1645; mitropolitul Dosoftei, considerat drept unul dintre cei mai mari cărturari ai secolului al XVII-lea; Dimitrie Cantemir, autor al unor opere valoroase pentru cultura românească, și care, la sfârșitul secolului al XVII-lea, oferă culturii române o lucrare filosofică, o creație originală de o mare importanță, prin care pune bazele începutului cărții științifice și literare; Antim Ivireanul, a cărui figură va domina sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui de al XVIII-lea, care s-a impus în cultura românească și sud-est europeană ca un creator de opere originale și ca tipograf, cunoscând pe lângă limba maternă și limbile turcă, arabă, greaca clasică și modernă, slavona și limba țării adoptive, româna.

Cel de-al treilea capitol se axează pe aspecte retorico-stilistice caracteristice predosloviilor unora dintre cele mai importante cărți tipărite din secolele mai sus menționate. Am urmărit identificarea atât a ideilor importante promovate prin intermediul cărții românești tipărite, dar și analiza discursului, a valorilor stilistice și afective ale predosloviilor, a adresărilor, o cercetare a nivelurilor semantice, a enunțurilor sau a sintaxei retoricii, remarcabil fiind faptul că unele dintre predoslovii sunt adevărate pagini antologice de literatură română veche. Folosite în biserică, în special, tipăriturile cu conținut religios redactate în limba română au devenit cunoscute atât știutorilor, cât și neștiutorilor de carte, fiind dăruite românilor în acest mod cele mai accesibile modele de exprimare îngrijită. Remarcabile sunt în acest sens, spre exemplu, tipăriturile mitropolitului Varlaam al Moldovei, precum *Carte*

românească de învățătură (sau *Cazania*) (Iași, 1643) sau *Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc* (1645), tipăriturile apărute la Bălgrad la mijlocul veacului al XVII-lea, precum *Noul Testament* (1648) și *Psaltirea* (1651), tipăriturile mitropolitului Dosoftei al Moldovei, *Biblia de la București* (1688), *Psaltirea românească* (1694) sau *Evanghelia greco-română* (1693), ca să menționăm doar câteva dintre acestea. Totodată, după cum reiese din conținutul predosloviilor, această postură este asumată cu mare responsabilitate, izvorâtă din dorința de a ridica nivelul cultural al tuturor românilor, indiferent cărei regiuni îi aparțin. Remarcabilă este grija deosebită pentru modul în care se face adresarea către cititori: alături de lămuririle despre utilitatea conținutului cărții pe care o însoțesc și importanța respectării și aplicării învățăturilor ei, atrage atenția exprimarea atentă, expresivă, sugestivă, ornată cu figuri de retorică, metaplasmele, metataxele, metasememele și metalogismele fiind îmbinate adeseori. Se creează astfel un text care încântă și menține trează atenția cititorilor. De asemenea, prin exprimarea elevată, dar și prin termenii folosiți, atât vocabularul limbii române, cât și implicit al celor care citesc sau ascultă respectivele predoslovii se îmbogățește, ceea ce reprezintă un mare pas înainte în privința ridicării nivelului cultural al poporului român. Sau, după cum afirmă N. Iorga, „sufletul oamenilor de atunci, așa cum acest suflet se oglindește, nu în operele pe care noi le numim literare, ci în *manifestările lor practice*, pe care domnii sau boierii le făceau sau în cuvintele pe care le rosteau în anumite împrejurări. [...] Noi, astăzi – spun în paranteză – în momentul când suntem mai chinuiți sau mai bucuroși, nu găsim cuvinte și vorbim trivial, punem adesea o notă de comedie în tragediile vieții noastre, fiindcă avem în ureche răsunetul unei literaturi proaste, în loc să fim crescuți într-una din acele literaturi care fac să tresară atât de puternic sufletul omenesc și-l învață cum să vorbească potrivit cu însemnătatea împrejurărilor”¹⁰.

Strădaniile marilor personalități ale culturii române, dar și conținutul și frumusețea limbii și a cărților din epocile vechi ale culturii noastre au atras și continuă să atragă atenția pasionaților acestui vast și totodată încântător domeniu. Un

¹⁰ N. Iorga, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică (după note stenografice ale unui curs)*. Postfață de Mihai Ungheanu, București, Editura Minerva, 1977, pp. 47-49.

exemplu în acest sens îl reprezintă poetul, prozatorul și publicistul Mihai Eminescu, care în numeroase articole publicate în diverse ziare și reviste nu a ezitat să-și mărturisească deschis admirația pentru limba și cultura română veche, valorificând în scrierile sale numeroase elemente specifice acestei perioade. În cel de-al patrulea capitol ne-am propus să reliefăm preocupările lui Mihai Eminescu față de cultura română veche, a opiniilor lui despre vechiul scris românesc, cunoscută fiind pasiunea sa pentru „limba veche și-nțeleaptă”, după cum o caracterizează într-una dintre *Scrisori*. Am intenționat să urmărim firul logic al evenimentelor, să extragem, îndeosebi din publicistica sa, opiniile cu privire la cultura română veche, precum și redarea câtorva dintre formele specifice limbii române din secolele trecute (cuvinte sau expresii) prezente în opera literară eminesciană, care s-ar (putea) datora influenței lecturilor și notițelor făcute pe baza/marginea cărților pe care le îndrăgea atât de mult, și care proveneau din secolele vechi ale culturii române.

Posibilitățile de analiză a acestor predoslovii, dar și a cărților pe care le însoțesc sunt multiple, mai ales că, privită la modul general, „lumea cărților vechi e o lume de minuni adormite și, ca nivel al expresivității, avem toate motivele să-i acordăm o atenție specială, fiindcă vechile epoci mișcătoare ascund tulburătoare peisaje de început de lume. Nu avem dreptul să întoarcem spatele acestei perioade extraordinare ca substanță stilistică, chiar dacă însumează opere, în număr copleșitor, nebeletristice. Și, în genere, nu găsim vreo justificare pentru a ignora literatura fără o destinație propriu-zis artistică numai pe motivul că metodologia ridică probleme dificile și nu se arată a fi, până la această dată, perfecționată”¹¹.

Preocupările permanente, derulate de-a lungul zecilor, chiar sutelor de ani, pentru valorificarea acestor texte vechi ale culturii române, care nu conțin să încante văzul și auzul cititorilor/ ascultătorilor, constituie dovezi în plus ale frumuseții, expresivității și valorii lor, coordonate ce le asigură, de altfel, durabilitatea peste veacuri.

¹¹ Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară. Figura spiritului creator, Imanența literaturii*, București, Editura Universalia, 2000, p. 413.

BIBLIOGRAFIE

▪ EDIȚII CRITICE:

1. *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament, tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Cantacuzino, Domnul Țării Românești, retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere cu aprobarea Sfântului Sinod, această ediție văzând acum, din nou lumina tiparului cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997
2. CANTEMIR, Dimitrie, *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*, text stabilit, traducerea versiunii grecești, comentarii și glosar de Virgil Cândea, postfață de Alexandru Duțu, București, Editura Minerva, 1990.
3. *Carte românească de învățătură*, 1646, ediție critică de Andrei Rădulescu & Colectivul pentru vechiul drept românesc al Academiei R.P.R., București, Editura Academiei R.P.R., 1961
4. CORESI, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589*, text stabilit, introducere și indice de Stela Toma, București, Editura Academiei, 1976
5. CORESI, *Tâlcul evangheliilor și Molitevnice rumânesc*, ediție critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Ion Gheție, București, Editura Academiei Române, 1998

6. DIACONUL CORESI, *Carte cu învățătură (1581)*, publicată de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici, vol. I, București, Atelierele Grafice Socec & Co., 1914
7. DOSOFTEI, *Dumnezeiasca Liturghie*, 1679. Ediție critică de N. A. Ursu. Cu un studiu introductiv de Înaltpreasfințitul Teoctist, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iași, 1980
8. DOSOFTEI, *Psalmi în versuri*. Antologie și prefață de Ion Buzăși, Târgu-Lăpuș, Galaxia Gutenberg, 2007
9. DOSOFTEI, *Psaltirea de-năles*, text stabilit și studiu lingvistic de Mihaela Cobzaru, Iași, Casa Editoriala Demiurg, 2007
10. DOSOFTEI, *Psaltirea în versuri (1673)*, ediție critică de N. A. Ursu, Iași, Tipografia Centrului Mitropolitan, 1974
11. DOSOFTEI, *Psaltirea pre versuri tocmită*. Referințe critice de Daniel Corbu, Iași, Editura Princeps Edit, 2002
12. DOSOFTEI, *Viața și petrecerea svinților, Iași, 1682-1686*, text îngrijit, notă asupra ediției și glosar de Rodica Frențiu, Cluj-Napoca, Editura Echinoc, 2002
13. DOSOFTEI, *Opere I*. Ediție critică de N. A. Ursu, București, Editura Minerva, 1978
14. *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu, 1551-1553*, studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici, studiu introductiv istoric de L. Demény, București, Editura Academiei, 1971
15. GURĂ DE AUR, Ioan, *Mărgăritare*. Ediție îngrijită, indice de nume și glosar de Rodica Popescu, București, Editura Libra, 2001
16. HALEATOVSKYJ, Ioannykij, *Cheia înțelesului*. Ediție, indice de nume și glosar de Rodica Popescu, prefață de Alexandru Mareș, București, Editura Libra, 2000
17. IVIREANUL, Antim, *Opere*. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, Editura Minerva, 1972
18. *Îndreptarea legii 1652*, ediție critică de Andrei Rădulescu, București, Editura Academiei, 1962

19. *Liturghierul lui Coresi*, text stabilit, studiu introductiv și indice de Al. Mareș, București, Editura Academiei, 1969
20. *Liturghierul lui Macarie, 1508/2008*. Studii introductive și traducere, Târgoviște, Arhiepiscopia Târgoviștei, Biblioteca Academiei Române, 2008
21. *Liturghierul lui Macarie*, cu un studiu de P.P. Panaitescu și un indice de Angela și Alexandru Duțu, București, Editura Academiei, 1961
22. *Noul Testament tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan, Mitropolitul Transilvaniei, reeditat după 350 de ani cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1998
23. *Palia de la Orăștie. 1581-1582. Text – Facsimile – Indice*. Ediție îngrijită de Viorica Pamfil, București, Editura Academiei, 1968
24. *Psaltirea de la Alba Iulia 1651 tipărită acum 350 de ani sub păstorirea lui Simion Ștefan, Mitropolitul Ardealului, și văzând acum din nou lumina tiparului cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei Arhiepiscop al Alba Iuliei*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2001
25. *Tetraevanghelul tipărit de Coresi, Brașov, 1560-1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Mănăcești, 1574*, ediție alcătuită de Florica Dimitrescu, București, Editura Academiei, 1963
26. *Texte românești din secolul al XVI-lea I. Catehismul lui Coresi II. Pravila lui Coresi III. Fragmentul Teodorescu IV. Glosele Bogdan V. Prefețe și epiloguri*. Ediții critice de Manuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Ion Gheție, Alexandra Roman Moraru, Florentina Zgraon. Coordonator Ion Gheție, București, Editura Academiei, 1982
27. VARLAAM, *Cazania, 1643*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1943 (transliterare de Jack Byck); București, Editura Academiei, 1964
28. VARLAAM, *Opere, I, Răspunsul împotriva catehismului calvinesc*. Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mirela Teodorescu, București, Editura Minerva, 1984

29. Sfântul Ierarh Varlaam Mitropolitul Moldovei, *Carte românească de învățătură*, II. Textul. Ediție îngrijită și glosar: Stela Toma. Prefață și studiu: Dan Zamfirescu, București, Editura Roza Vânturilor, 2011
30. ZOBA, Ioan din Vinț, *Sicriul de aur*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Anton Goția, București, Editura Minerva, 1984

▪ LUCRĂRI GENERALE ȘI SPECIALE

1. BĂDĂRĂ, Doru, *Tiparul românesc la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Brăila, Muzeul Brăilei, Editura Istros, 1998
2. BIANU, Ioan; Nerva Hodoș, *Bibliografia Românească Veche, 1508-1830, Tomul I, 1508-1716*, București, Editura Academiei, 1903
3. BIANU, Ioan; Dan Simonescu, *Bibliografia Românească Veche, 1508-1830, Tom IV, Adăogiri și îndreptări*, București, Editura Academiei, 1944
4. BIDU-VRĂNCEANU, Angela; Cristina Călărășu; Liliana Ionescu-Ruxăndoiu; Mihaela Mancaș; Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2001
5. BOLDEA, Iulian, *Dosoftei, în Istoria didactică a poeziei românești (perspective analitice)*, Brașov, Editura „Aula”, 2005, pp. 16-21.
6. BOLDEA, Iulian, *Timp și temporalitate în opera lui Eminescu*, [Târgu-Mureș], Editura Ardealul, 2000
7. BULGĂR, Gh., *Eminescu despre problemele limbii române literare*, București, Editura Științifică, 1963
8. BULGĂR, Gh., *Momente din evoluția limbii române literare*, București, Editura Minerva, 1971
9. BULGĂR, Gh., *Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare*, București, Editura Minerva, 1971
10. BULGĂR, Gh., *Pagini uitate despre Eminescu*, București, Editura Lucman, 2004

11. BULGĂR, Gh., Gh. Constantinescu-Dobridor, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, București, Editura Saeculum, 2000
12. BUZAȘI, Ion, *Eminescu. Studii și articole*, Reșița, Editura Timpul, 1999
13. BUZAȘI, Ion, *Eminescu și Blajul*, București, Editura Iriana, 1994
14. BUZAȘI, Ion, *Timotei Cipariu Scriitorul*, Blaj, Editura Buna Vestire, 2005
15. CANTEMIR, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*. Studiu introductiv, antologie și note finale de Constantin Măciucă, București, Editura Tineretului, 1967
16. CANTEMIR, Dimitrie, *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*. Text stabilit, traducerea versiunii grecești, comentarii și glosar de Virgil Cândea. Postfață de Alexandru Duțu, București, Editura Minerva, 1990
17. CARTOJAN, N., *Cărțile populare în literatura românească*, Vol. II, *Epoca influenței grecești*, București, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1938
18. CARTOJAN, N., *Istoria literaturii române vechi*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996
19. CARTOJAN, N., *Istoria literaturii române vechi*. Postfață și bibliografii finale de Dan Simonescu. Prefață de Dan Zamfirescu, București, Editura Minerva, 1980
20. CAZACU, B., *Studii de limbă literară, Probleme actuale ale cercetării ei*, București, ESPLA, 1960
21. CAZACU, Boris, *Pagini de limbă și literatură veche*, București, Editura Tineretului, 1964
22. CĂLINESCU, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1985
23. CĂLINESCU, G., *Opera lui Mihai Eminescu*, 2, București, Editura Minerva, 1976

- 24.CHEVALIER, Jean; Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri, mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Volumul 1, A-D, Volumul 2, E-O, București, Editura Artemis, 1994
- 25.CIOBANU, Maria; Dorina Negriu, *Dicționar de motive și simboluri literare*, Chișinău, ASEM, 2005
- 26.CIOBANU, Ștefan, *Istoria literaturii române vechi*, vol. II, Chișinău, Editura Hyperion, 1992
- 27.CIPARIU, Timotei, *Scrieri literare*. Cuvânt înainte de Ion Brad. Antologie, prefață, bibliografie și note de Ion Buzași, București, Editura Fundației Naționale „Satul Românesc”, 2005
- 28.CÎNDEA, Virgil, *Rațiunea dominantă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979
- 29.CONTREA, Florin, *Dimitrie Cantemir, Discurs narativ și normă retorică*, Timișoara, Hestia, 2006
- 30.CORNIȚĂ, Georgeta, *Manual de stilistică*, Baia Mare, Editura Umbria, 1995
- 31.COSTINESCU, Mariana; Georgescu, Magdalena; Zgraon, Florentina, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640-1780) - Termeni regionali*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987
- 32.COTEANU, I., *Elemente de lingvistică structurală*, București, Editura Științifică, 1967
- 33.COTEANU, Ion, *Stilistica funcțională a limbii române*, vol. I, București, Editura Academiei, 1973
- 34.CUBLEȘAN, Constantin, *Eminescu în reprezentări critice*, Cluj-Napoca, Editura „Grinta”, 2003
- 35.CVASNÎI CĂTĂNESCU, Maria, *Retorică românească medievală – Varlaam: Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc*, în *Elemente de retorică românească. Poezie, proză, text dramatic*, București, ALL, 2001, p. 79 - 90
- 36.DEMÉNY Lajos, Lidia A. Demény, *Carte, tipar și societate la români în secolul al XVI-lea. Studii, articole, comunicări*, București, Editura Kriterion, 1986

- 37.DENSUSIANU, Ovid, *Istoria limbii române*, vol. I, II, ediție îngrijită de J. Byck, București, Editura Științifică, 1961
- 38.DENSUSIANU, Ovid, *Histoire de la langue roumaine, Tome II, Le seizième siècle*, în *Opere*, vol. II, Ediție critică și note de V. Rusu, București, Editura Minerva, 1975
- 39.****Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei, 1979
- 40.****Dicționarul literaturii române. De la origini până la 1900*, ediția a II-a, București, Editura Academiei Române, Chișinău, Editura Gunivas, 2002
- 41.*** *Dicționarul limbii române*, tomurile I-XIX, București, Editura Academiei, 2010
- 42.DIMITRESCU, Florica, *Contribuții la istoria limbii române vechi*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973
- 43.DIMITRESCU, Florica, *Dinamica lexicului - ieri și azi*, Cluj-București, Editura Clusium - Logos, 1995
- 44.DIMITRESCU, Florica, *Introducere în fonetica istorică a limbii române*, București, Editura Științifică, 1967
- 45.DJINDJIHAȘVILI, Fanny, *Antim Ivireanul - cărturar umanist*, Iași, Editura Junimea, 1982
- 46.DRAGOMIRESCU, Gh. N., *Dicționarul figurilor de stil, terminologia fundamentală a analizei textului poetic*, București, Editura Științifică, 1995
- 47.DRUGĂ, Luminița, *Carte românească de învățătură a mitropolitului Varlaam al Moldovei (1643). Studiu lingvistic*, vol. I, Bacău, Editura EduSoft, 2006
- 48.DUCROT Oswald, Jean – Marie Schaeffer, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, București, Editura Babel, 1996
- 49.DUDAȘ, Florian, *Vechi cărți românești călătore*, București, Editura Sport-Turism, 1987
- 50.DUȚĂ, Victor, *Călătorie în lumea scrierii și tiparului*, București, Editura Sport – Turism, 1988

51. DUȚU, Alexandru, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*, București, Editura Academiei, 1972
52. DUȚU, Alexandru, *Cultura română în civilizația europeană modernă*, București, Editura Minerva, 1978
53. DUȚU, Alexandru, *Sinteză și originalitate în cultura română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1972
54. DUȚU, Alexandru, *Dimensiunea umană a istoriei. Direcții în istoria mentalităților*, București, Editura Meridiane, 1986
55. EMINESCU, Mihai, *Despre cultură și artă*, [Iași], Editura Junimea, 1970
56. EMINESCU, M., *Opere, IX, Publicistică 1870 – 1877, Albina, Familia, Federațiunea, Convorbiri Literare, Curierul de Iași*. Studiu introductiv de Al. Oprea, cu 68 de reproduceri după manuscrise și publicații, București, Editura Academiei, 1980
57. EMINESCU, M., *Opere, VII, Proză literară, Sărmanul Dionis – La Aniversară – Cezara, Geniu Pustiu – Celelalte proze postume*. Texte inedite, studiu introductiv de Perpessicius, cu 77 de reproduceri după manuscrise, București, Editura Academiei Române, Muzeul Literaturii Române, 1977
58. EMINESCU, M., *Opere, XII, Publicistică, 1 ianuarie-31 decembrie 1881, „Timpul”*, cu 28 de reproduceri după publicații și manuscrise, București, Editura Academiei, 1985
59. EMINESCU, M., *Opere, XIII, Publicistică, 1882-1883, 1888-1889, „Timpul”, „România Liberă”, „Fântâna Blanduziei”*, cu 64 de reproduceri, București, Editura Academiei, 1985
60. FLORESCU, Vasile, *Retorica și neoretorica. Geneză; Evoluție; Perspective*, București, Editura Academiei, 1973
61. GHEȚIE, Ion, *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei, 1975
62. GHEȚIE, Ion, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978

- 63.GHETIIE, Ion, *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice*, București, Editura Academiei, 1974
- 64.GHETIIE, Ion, Mareș, Al., *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei, 1974
- 65.GHETIIE, Ion; Mareș, Al., *Originile scrisului în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985
- 66.GOIA, Vistian, *Retorică și argumentare. Note de curs pentru studenții în jurnalistică și științe politice*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2007
- 67.HANEȘ, Petre V., *Istoria literaturii românești*, f. l., f.a.
- 68.IORDAN, Iorgu, *Stilistica limbii române*, București, 1944
- 69.IORGA, N., *Istoria literaturii românești*, I, *Literatura populară. Literatura slavonă. Vechea literatură religioasă. Întăii cronicari*, Ediția a II-a, revăzută și larg întregită, București, Semne, 2011
- 70.IORGA, Nicolae, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, Chișinău, Editura Litera, 1997
- 71.IORGA, N., *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică (după note stenografice ale unui curs)*. Postfață de Mihai Ungheanu, București, Editura Minerva, 1977
- 72.****Istoria literaturii române*, vol. I, ed. a II-a revăzută, București, Editura Academiei, 1970
- 73.ISTRATE, Gavril, *Limba română literară. Studii și articole*, București, Editura Minerva, 1970
- 74.IVAȘCU, George, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, Editura Științifică, 1969
- 75.MANOLESCU, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008
- 76.MARINOIU, Costea, *Eminescu și cultura veche românească*, București, Editura Floarea Darurilor, 2003
- 77.MARINOIU, Costea, *Istoria cărții vâlcene sec. XVII-XVIII*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1981

- 78.MAZILU, Dan Horia, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, Editura Minerva, 1976
- 79.MAZILU, Dan Horia, *Dimitrie Cantemir. Un prinț al literelor*, București, Editura Elion, 2001
- 80.MAZILU, Dan Horia, *Literatura română barocă în context european*, București, Editura Minerva, 1996
- 81.MAZILU, Dan Horia, *Proza oratorică în literatura română veche*, partea a II-a (Renașterea. Barocul), București, Editura Minerva, 1987
- 82.MAZILU, Dan Horia, *Recitind literatura română veche*, partea I, *Privire generală*, București, Editura Universității, 1994
- 83.MĂCIUCĂ, Constantin, *Dimitrie Cantemir*, București, Editura Tineretului, 1962
- 84.MÂRZA, Eva, *Din istoria tiparului românesc. Tipografia de la Alba Iulia 1577 – 1702*, Sibiu, Editura Imago, 1998
- 85.MIHĂILĂ, G., *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, Editura Minerva, 1972
- 86.MIHĂILĂ, George; Dan Zamfirescu, *Literatura română veche*, vol. I-II, București, Editura Tineretului, 1969
- 87.MOCEANU, Ovidiu, *Cuvinte și cărți*, Brașov, Editura Universității „Transilvania”, 2006
- 88.MOCEANU, Ovidiu, *Literatura română veche*, Brașov, Editura Universității „Transilvania”, 2002
- 89.MUNTEANU, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, București, Humanitas, 2008
- 90.MUNTEANU, Ștefan, *Introducere în stilistica operei literare*, Timișoara, Editura de Vest, 1995
- 91.MUNTEANU, Ștefan, *Stil și expresivitate poetică*, București, Editura Științifică, 1972
- 92.MUNTEANU, Ștefan; Vasile D. Țâra, *Istoria limbii române literare. Privire generală*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978

93. MUREȘANU, Andrei, *Publicistica*, vol. I, *Articole culturale*. Antologie și prefață de Ion Buzași, Cluj-Napoca, Eikon, 2006
94. NEDELCEA, Tudor, *Cărți românești vechi - Predoslovii*, Craiova, Scrisul Românesc, 1994
95. NEDELCEA, Tudor, *Civilizația cărții. Incursiune în istoria cărții, presei și a tiparului*, Craiova, Scrisul Românesc, 1996
96. NEDIOGLU, Gh., *Istoria limbii și a literaturii române pentru clasa VI a liceelor de băieți și fete*, Ediția a II-a, București, Editura „Cartea Românească”, f. a.
97. NEDIOGLU, Gh., *Istoria literaturii române vechi și începuturile celei moderne pentru clasa a VI-a licee de băieți și fete, Școli Normale, Seminarii etc.*, Ediția a VIII-a, București, Editura „Cartea Românească”, f. a.
98. NEGRICI, Eugen, *Expresivitatea involuntară. Figura spiritului creator, Imanența literaturii*, București, Editura Universală, 2000
99. OLTEANU, Vasile, *Istoria tiparului brașovean*, vol. II, Iași, Editura TipoMoldova, 2005
100. *Omul medieval*, coord. Jacques Le Goff, traducere de Ingrid Ilinca și Dragoș Cojocaru, Iași, Editura Polirom, 1999
101. OPREA, Ioan, *Terminologia filozofică românească modernă. Studiu asupra epocii de formare*, București, Editura Științifică, 1996
102. PANAITESCU, P. P., *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, Editura Academiei, 1965
103. PARPALĂ-AFANA, Emilia, *Introducere în stilistică*, Pitești, Paralela 45, 1998
104. PAVEL, Eugen, *Carte și tipar la Bălgrad (1567-1702)*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2001
105. PĂCURARIU, Mircea, *Dicționarul teologilor români*, București, Univers Enciclopedic, 1996

106. PĂCURARIU, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 1, Ediția a II-a, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1991
107. PĂCURARIU, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2 (Secolele XVII și XVIII), Ediția a II-a, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994
108. PĂCURARIU, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române. Manual pentru seminariile teologice*, ediția a II-a, Sibiu, Tiparul Tipografiei Eparhiale, 1978
109. PERPESSICIUS, *Eminesciana*. Ediție îngrijită de Dumitru D. Panaitescu. Prefață de Al. Piru. Tabel cronologic de Teodor Vârgolici, București, Editura Minerva, 1989
110. PIRU, Al., *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977
111. PLETT, Heinrich F., *Știința textului și analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică*. În românește de Speranța Stănescu, București, Editura Univers, 1983
112. POENARU, Daniela, *Contribuții la Bibliografia românească veche*, Târgoviște, Editura Muzeul Județean Dâmbovița, 1973
113. POPA, Mircea, *Mihai Eminescu – contextul receptării*, Reșița, Editura Timpul, 1999
114. POPESCU, Mihaela, *Dicționar de stilistică*, București, Editura ALL EDUCATIONAL, 2007
115. PUȘCARIU, Sextil, *Istoria literaturii române. Epoca veche*. Ediția a doua, revăzută și adăugită, Sibiu, Tiparul și editura Krafft & Drotleff S. A., 1930
116. RÂPĂ-BUICLIU, Dan, *Cartea românească veche. Studia Bibliologica*, Galați, Editura Alma, 2000
117. ROSETTI, Al.; B. Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare. Vol. I. De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*. Ediția a doua, revăzută și adăugită, București, Editura Minerva, 1971
118. ROSETTI, Al., *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986

119. ROTARU, Ion, *Valori expresive în literatura română veche*, II, București, Editura Minerva, 1983
120. SACERDOȚEANU, Aurelian, *Predosloviile cărților românești*, I, 1508 – 1647, București, Tipografia „Presa”, 1938
121. SASU, Aurel, *Retorica literară românească*, București, Editura Minerva, 1976
122. SĂVULESCU, Silvia, *Retorică și teoria argumentării*, București, 2001
123. *Scriitori români despre limbă și stil*. Antologie, introducere, comentarii, bibliografie, glosar de Gh. Bulgăr. Ediție revăzută și adăugită, București, Editura Albatros, 1976
124. SIMONESCU, Dan; Gheorghe Buluță, *Pagini din istoria cărții românești*, București, Editura Ion Creangă, 1981
125. SIMONESCU, Dan; Victor Petrescu, *Târgoviște – vechi centru tipografic românesc. Studiu monografic cu repertoriul cărților vechi tipărite la Târgoviște și catalogul colecției Muzeului „Carte românească veche”*, Târgoviște, Muzeul județean Dâmbovița, 1972
126. ȘESAN, Dragoș, *Noul Testament de la Bălgrad (1648), carte de limbă și simțire românească*, Brașov, Editura „Pentru viață”, f.a.
127. ȘCHIAU, Octavian, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978
128. ȘIADBEI, I., *Istoria literaturii române vechi*, București, Editura Albatros, 1975
129. TOMESCU, Mircea, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, București, Editura Științifică, 1968
130. ȚEPELEA, Gabriel; Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973
131. ȚEPELEA, Gabriel, *Pentru o nouă istorie a literaturii și culturii române vechi*, București, Editura Tehnică, 1994
132. ȚEPELEA, Gabriel, *Studii de istorie și limbă literară*, București, Editura Minerva, 1970

133. VASILESCU, Mircea, „*Iubite cetitoriule...*”. *Lectură, public și comunicare în cultura română veche*, Pitești, Editura Paralela 45, 2001
134. VEDINAȘ, Traian, *Coresi*, București, Editura Albatros, 1985
135. VIANU, Tudor, *Arta prozatorilor români*, Ediție îngrijită de Geo Șerban, București, Editura Lider, f. a.
136. VIANU, Tudor, *Studii de stilistică*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1968
137. ZSIGMOND, Jakó, *Philobiblon transilvan*, București, Editura Kriterion, 1977
138. ZAMFIRESCU, Dan, *Contribuții la istoria literaturii române vechi*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981
139. ZAMFIRESCU, Dan, *Studii și articole de literatură română veche*, București, Editura pentru literatură, 1967
140. ZUGUN, Petru, *Unitate și varietate în evoluția limbii române literare*, Iași, Editura Junimea, 1977

▪ STUDII ȘI ARTICOLE DE SPECIALITATE

1. AVRAM, Mioara, *Despre formele de perfect simplu cu -ră- la singular*, în „*Studii și cercetări lingvistice*”, XXVI, nr. 1, 1975, pp. 27-36
2. BEREĂ, Elena, *Din istoria posesivului său - lui în limba română*, în „*Studii și cercetări lingvistice*”, XIII, nr. 3, 1961, pp. 319-333
3. BUCUR, Dorica, *Perioada coresiană și rolul cultural al cărții românești tipărite la Brașov, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, în „*Mitropolia Ardealului*”, anul XXVI, Nr. 4-6, aprilie – iunie, 1981, pp. 322-330
4. BUZAȘI, Ion, *Psaltirea de la Alba Iulia*, în „*România literară*”, Nr. 47, 28 noiembrie – 4 decembrie, 2001, p.10

5. CERNOVODEANU, Paul, *Eminescu și Cornografele românești*, în *Caietele Mihai Eminescu*. Studii, articole, note, documente, iconografie și bibliografie prezentate de Marin Bucur, II, București, Editura Eminescu, 1974, pp. 55-74
6. DEMÉNY, Lidia, *Tiparnița bucureșteană în secolul al XVI-lea*, în „Studii. Revistă de istorie”, Tom 25, nr. 2, 1972, pp. 203-223
7. DIMITRESCU, Florica, *Despre pre la acuzativ în limba textelor traduse din slavă în secolul al XVI-lea*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XI, nr. 2, 1960, pp. 219-226
8. DIMITRESCU, Florica, *Importanța lingvistică a Noului Testament de la Bălgrad*, în *Noul Testament tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan, Mitropolitul Transilvaniei, reeditat după 350 de ani cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1998, pp. 67-86
9. DIMITRESCU, Florica, *Mihai Eminescu și limba veche*, în *Contribuții la istoria limbii române vechi*, București, Editura didactică și pedagogică, 1973, pp. 246-256
10. DIMITRESCU, Florica, *Observații asupra artei cuvântului în Palia de la Orăștie*, în *Palia de la Orăștie 1582-1982. Studii și cercetări de istorie a limbii și literaturii române*, Colecția „Biblioteca critică”, București, Editura Eminescu, 1984, pp. 152-194
11. FRÎNCU, Constantin, *Limba Cazaniei lui Varlaam în comparație cu limba celorlalte Cazanii din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea*, în *Studii de limbă literară și filologie*, Vol. III, București, Editura Academiei, 1974, pp. 39-80
12. GALAȚĂ, Iuliana, *Particularități dialectale în Noul Testament de la Bălgrad (1648)*, în „Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica”, Vol. III, Alba Iulia, 2002, pp. 123-128
13. GHEȚIE, Ion, [recenzie la] *Palia de la Orăștie. 1581-1582. Text — Facsimile— Indice. Ediție îngrijită de Viorica Pamfil*, București, Editura Academiei, 1968, în „Limba română”, XVII, nr. 6, 1968, pp. 530-531

- 14.GHEȚIE, Ion, *Originea auxiliarului a de la pers. 3 sg. a perfectului compus*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXIV, nr. 4, 1973, pp. 421-430
- 15.GHEȚIE, Ion, *Rolul textelor coresiene în procesul de unificare a limbii române literare*, în *Studii de limbă literară și filologie*, Vol. III, București, Editura Academiei, 1974, pp. 105-139
- 16.GHEȚIE, Ion, Teodorescu, Mirela, *Asupra desinenței -u a pers. 3 pl. a indicativului imperfect. Noi contribuții*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XVII, nr. 2, 1966, pp. 175-183
- 17.GHEȚIE, Ion, Teodorescu, Mirela, *În legătură cu desinența -u a pers. 3 pl. a imperfectului indicativ*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XVI, nr. 1, 1965, pp. 87-101
- 18.GHEȚIE, Ion, *Vechimea formelor verbale în -m de la pers. 1 sg. a imperfectului*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXIII, nr. 1, 1972, pp. 59-61
- 19.IRINEU, Arhiepiscop al Alba Iuliei, *Introducere, Sfântul mitropolit Simion Ștefan*, în *Mitropolitul Simion Ștefan, Sfântul cărturar al Transilvaniei*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2011, pp. 5-12.
- 20.IVĂNESCU, G., *Observații asupra limbii lui Mihail Eminescu*, în *Caietele Mihai Eminescu. Studii, articole, note, documente, iconografie și bibliografie prezentate de Marin Bucur, I*, București, Editura Eminescu, 1972, pp. 112-125
- 21.JAKÖ, Sigismund, *Tipografia de la Sibiu și locul ei în istoria tiparului românesc din secolul al XVI-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj”, VII, 1964, pp. 97-115
- 22.MÂRZA, Eva, *Cărțile Mitropoliei Bălgradului în sec. al XVII-lea*, în „Îndrumător pastoral”, VI, Alba Iulia, 1982, pp. 123-125
- 23.MÂRZA, Eva, *Din istoricul tipografiei românești în Bălgradul medieval*, în „Îndrumător pastoral”, V, Alba Iulia, 1981, pp. 137-140

24. MÂRZA, Eva, *Încă o dată despre activitatea tipografiei românești de la Alba Iulia (secolul al XVII-lea)*, în „Apulum”, XXVII-XXX, 1990-1993, pp. 335-342
25. MÂRZA, Eva, *Psaltirea de la Bălgrad, 1651, 340 de ani de la tipărire*, în „Îndrumător pastoral”, XV, Alba Iulia, 1991, pp. 88-90
26. MORARU, Alexandru, *Ideea de pocăință în Cazania lui Varlaam – 1643*, în „Biserica Ortodoxă Română”, Anul CXI, nr. 10-12, octombrie-decembrie, 1993, pp. 66-71
27. NEAGOE, Victorela, *Despre -ră- în formele de perfect simplu și mai-mult-ca-perfect*, în „Fonetică și dialectologie”, VIII, 1973, pp. 129-140
28. PAMFIL, Viorica, *Contribuții la studiul limbii din Palia de la Orăștie*, în *Palia de la Orăștie 1582-1982. Studii și cercetări de istorie a limbii și literaturii române*, Colecția „Biblioteca critică”, București, Editura Eminescu, 1984, pp. 75-135
29. PAMFIL, Viorica, *Observații cu privire la frecvența cuvintelor în limba română în secolul al XVI-lea*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XIX, nr. 3, 1968, pp. 297-306
30. PANĂ-DINDELEGAN, Gabriela, *Regimul sintactic al verbelor în limba română veche*, în „Studii și cercetări lingvistice”, anul XIX, 3, 1968, pp. 265-296
31. PAVEL, Eugen, *Considerații asupra tipăriturilor bălgrădene de la sfârșitul secolului al XVII-lea*, în „Cercetări de lingvistică”, XXVI, nr. 2, 1981, pp. 187-197
32. POP, Ioan-Aurel, *Mitropolitul Simion Ștefan și identitatea românească*, în vol. *Mitropolitul Simion Ștefan, teolog, cărturar și patriot*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2010, pp. 375-394
33. SIMONESCU, Dan, *Din nou despre Eminescu și limba noastră veche*, în „Caietele Mihai Eminescu”, Editura Eminescu, 1972, pp. 109-111
34. SIMOTA, Algeria, *Cantemir, Dimitrie*, în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei, 1979, pp. 149-154

35. ȚEPELEA, G. F., *Alte precizări în legătură cu predosloviile Noului Testament de la Bălgrad (1648)*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXVIII, nr. 1-2, ian.-febr., 1965, pp. 113-124
36. ȚEPELEA, G. F., *Predosloviile Noului Testament de la Bălgrad (1648)*, în „Limba română”, nr. 2, 1964, pp. 149-157
37. ȚEPELEA, Gabriel, „*Noul Testament*” de la Bălgrad (1648). *Izvoarele și glosele marginale. Semnificația lor pentru lexicografie și limba literară*, în *Studii de istorie și limbă literară*, București, Editura Minerva, 1970, pp. 7-75
38. ȚEPELEA, Gabriel, *Contribuția Noului Testament de la Bălgrad (1648) la dezvoltarea limbii române literare*, în „Îndrumător pastoral”, nr. III, 1979, pp. 134-138
39. WAINBERG-DRĂGHICIU, Iuliana, *Aspecte interne ale prefețelor și epilogurilor tipăriturilor românești din secolul al XVI-lea*, în „Apulum”, XLII, Alba Iulia, MMV, pp. 257–268
40. WAINBERG-DRĂGHICIU, Iuliana, *Clerici români ai veacurilor trecute, ocrotitori ai cărții tipărite pe teritoriul românesc (sec. al XVI-lea – prima jumătate a sec. al XVII-lea)*, în „Altarul Reîntregirii”, Serie nouă, Anul XVI, Nr. 1, ianuarie – aprilie, 2011, pp. 211–228
41. WAINBERG-DRĂGHICIU, Iuliana, *Informații prezente în prefețele și epilogurile tipăriturilor românești din secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Tipologizare*, în „Annales Universitatis Apulensis. Series Historica”, Alba Iulia, 12/II, 2008, pp. 105-111
42. WAINBERG-DRĂGHICIU, Iuliana, *Mitropolitul Ștefan al Ungrovlahiei - editor și predoslov al unor tipărituri românești de la mijlocul secolului al XVII-lea*, în „Altarul Reîntregirii”, Serie nouă, Anul XIV, Nr. 2, mai-august, 2009, pp. 257-267
43. WAINBERG-DRĂGHICIU, Iuliana, *Motivații privitoare la tipărirea cărților românești vechi specificate în predosloviile acestora (secolele XVI-XVII)*, în „Annales Universitatis Apulensis. Series Historica”, 8, Alba Iulia, 2004, pp. 61-71

44. WAINBERG-DRĂGHICIU, Iuliana, *Particularități fonetice în prefețele și epilogurile tipăriturilor românești din secolul al XVI-lea*, în „Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica”, Vol. 8, tom 1, Alba Iulia, 2007, pp. 277-284
45. WAINBERG-DRĂGHICIU, Iuliana, *Personalități ale culturii române implicate în tipărirea cărților românești vechi (secolele al XVI-lea și al XVII-lea)*, în „Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica”, Vol. 12, tom I, Alba Iulia, 2011, pp. 253-264
46. ZGRAON, Florentina, *Textele complementare și manierismul sintactic în limba secolului al XVI-lea*, în „Limba română”, XXXI, nr. 3, mai-iunie, 1982, pp. 225-237

• **SITE-GRAFIE**

1. DUȚU, Alexandru, Modelul cultural brâncovenesc, în Constantin Brâncoveanu. Redactori coordonatori Paul Cernovodeanu, Florin Constantiniu, București, Editura Academiei, 1989, <http://www.bjmures.ro/bdPublicatii/CarteStudenti/C/CernovodeanuPaul-Brancoveanu.pdf>, accesat la 20 ianuarie 2013
2. ȚÂRA, Vasile D., *Discursul religios, model și normă de exprimare îngrijită în epoca veche*, în „Text și discurs religios”, nr. 1/2009, p. 59, <http://www.cntdr.ro/volumul1>, accesat la 10 martie 2011
3. SĂVULESCU, Silvia, *Retorică și teoria argumentării*, București, 2001, <http://www.scribd.com/doc/9605052/Retorica>, accesat la data de 20 martie 2011